

ضمیمه دوم مقاله «آغازی بر یک پایان تلخ!»

خلاصه مذاکرات جلسات اولیه

مجلس شورای ملی (دوره دوم)

خلاصه مذاکرات مجلس شورای ملی

بتاریخ سه شنبه دوم ذی القعدة سنه ۱۳۲۷

دو ساعت بغروب مانده با حضور شصت و یک نفر مجلس تشکیل شد ابتدا در خصوص تعیین هیئت رئیسه مذاکره شد اکثریت بر این شد که اولاً هیئت رئیسه سنی تعیین شده پس از آن مذاکره شروع شود. و جناب آقای حاجی شیخ رئیس ریاست سنی معین شدند و آقای میرزا اسداله خان کردستانی و معززالملک و آقای غفاری و شیخ غلامحسین موافق معمول که از جوان ترین و کلا هستند به سمت منشی گری تعیین شدند در خصوص تعیین هیئت رئیسه مذاکرات شد بعضی را عقیده این بود که باید فوراً دائمی انتخاب شود و برخی بر این بودند که هیئت موقتی معین شود فعلاً و بعد از رسیدگی باعتبارنامه ها هیئت دائمی معین نشود و جمعی بر این بودند که هیئت رئیسه سنی ابقاء شود و بعد از رسیدگی باعتبارنامه ها هیئت دائمی انتخاب شود بواسطه اختلاف آراء در هر سه فقره رأی گرفته شد اولاً در خصوص تعیین هیئت رئیسه دائمی با کثرت آراء رد شد ثانیاً در خصوص ابقاء هیئت رئیسه سنی و با تعیین هیئت موقتی رأی گرفته شد. سی و سه رأی به تعیین هیئت موقتی داده شد. بیست و هفت رأی بر ابقاء هیئت سنی یک رأی امتناع داده شد چون تعیین هیئت رئیسه موقتی با کثرت پذیرفته شد ورقه رأی منتشر شد و در مرتبه اول اکثریت تام حاصل نشد. مجدداً ورقه رأی منتشر شد و جناب مؤتمن الملک با کثرت تمام (۳۸) رأی منتخب شدند. بریاست موقتی در خصوص تعیین نایبان رئیس منفرداً ورقه رأی منتشر شد جناب مستشارالدوله با کثرت نسبی (۲۷) رأی نایب رئیس اول و جناب نواب هم با کثرت نسبی (۲۰) رأی نایب رئیس دوم انتخاب شدند و منشیان سنی ابقاء شدند در خصوص رسیدگی باعتبارنامه ها مذاکرات شد اکثریت آراء بر این شد که عده و کلا به شش شعبه قسمت شده هر شعبه رسیدگی باعتبارنامه های شعبه بعد نمایند و برای این رسیدگی هر شعبه یک کمیسیون مرکب از سه نفر از میان خود انتخاب نمایند و موافق صورت ذیل عده و کلا قسمت شده و شش کمیسیون از میانه خود معین نمودند.

- شعبه اول: آقای نواب، آقای معاضدالملک، آقای معززالملک، آقای آقامیرزا ابراهیم خان، آقای سیدحسین، آقای آقاشیخ ابراهیم زنجانی، آقای منتصر السلطان، آقای عزالملک، آقای وحیدالملک، آقای غفاری
- کمیسیون این شعبه که باید باعتبارنامه های شعبه دویم رسیدگی نمایند: آقای نواب، آقای معاضدالملک، آقای معززالملک
- شعبه دویم: وثوق الدوله، تقی زاده، صدیق حضرت، دکتر اسماعیل خان، آقاسید محمدرضا، آقا میرزامرتضی قلیخان، فهیم الملک، حکیم الملک، ادیب التجار، حسنعلی خان
- کمیسیون این شعبه که به اعتبارنامه های شعبه سیم رسیدگی مینمایند: تقی زاده، وثوق الدوله، صدیق حضرت
- شعبه سیم: اسداله میرزا، سلیمان میرزا، آقا سید جلیل، صنیع الدوله، مشیرالدوله، لسان الحکما، آقامیرزا محمد، شیخ رئیس، آقا شیخ محمد، آقا میرزا احمد
- کمیسیون این شعبه که به شعبه چهار رسیدگی می نمایند: اسداله میرزا، سلیمان میرزا، آقا سید جلیل
- شعبه چهارم: آقا میرزا محمدصادق، متین السلطنه، ناصرالاسلام، شیخ غلامحسین، میرزا اسداله خان، میرزا داودخان، هاشم میرزا، آقا شیخعلی، آقا سیدحسین، شیبانی
- کمیسیون این شعبه که به شعبه پنج رسیدگی می نمایند: آقامیرزا محمدصادق، متین السلطنه، ناصرالاسلام
- شعبه پنجم: وزیرزاده، میرزا محمدعلیخان، آقامیرزا اسمعیل نوبری حاجی میرزا

سند شماره ۱

مجلس شورای ملی در تاریخ پنجشنبه دوم ذی القعدة سنه ۱۳۲۷
در وقت نهم اندک بعد از ظهر تشکیل شد و در حضور هیئت رئیسه مذاکرات شد
کمیسیون این شعبه که باید باعتبارنامه های شعبه دویم رسیدگی نمایند: آقای نواب، آقای معاضدالملک، آقای معززالملک، آقای آقامیرزا ابراهیم خان، آقای سیدحسین، آقای آقاشیخ ابراهیم زنجانی، آقای منتصر السلطان، آقای عزالملک، آقای وحیدالملک، آقای غفاری

۲۷
سند شماره ۱

رضاخان مستشارالدوله، معتمدالتجار، حاجی فاتح الملک، حاجی سیدنصراله، ممتازالدوله، وکیل الرعایا
کمیسیون این شعبه که به شعبه شش رسیدگی مینمایند: وزیرزاده، میرزا محمدعلیخان، آقا شیخ اسمعیل
شعبه ششم: ذکاءالملک، ارباب کیخسرو، ابوالقاسم میرزا، وکیل التجار، مصدق الممالک، حیدرمیرزا، دکتر امیرخان، آقا شیخ اسماعیل، آقا شیخ رضا، آقا شیخ محمدحسین یزدی، مؤتمن الملک
سه نفر اول معین شدند برای رسیدگی باعتبارنامه های شعبه یک در خصوص حدود رسیدگی باعتبارنامه ها مذاکرات شد نتیجه با کثرت این شد که حد رسیدگی موافقت با قانون انتخابات و عدم وصول شکایت است و هر کمیسیون باید رأی خود را نسبت باعتبارنامه هاییکه رسیدگی نموده بمجلس عرضه دارد در خصوص تعیین سن مذاکره شد که در صورت احتیاج به تعیین چه قسم معین شود آیا باید در خارج تحقیقات نموده و یا قول هر کس را نسبت بخود مقبول دانست گفته شد بهتر این است قول هر کس را نسبت بسن خود قبول نمود مگر دلیل قطعی برخلاف او باشد

دولت با یک عزمی راسخ باتفاق آراء صائبه آقایان وکلای مجلس مقدس بقدر مقدور کوتاهی نشود و در دوره سابقه این که گاهی اختلالی در امور مجلس مشاهده میشد نه بواسطه تسامح یا انحراف رئیس از وظایف خود بوده و چنانچه حالا هم جناب آقای صنیع الدوله و آقای ممتازالدوله که حضور ندارند اگر خودشان حاضر بودند از برای قبول کردن ریاست خودشان انتخاب میشدند و در آن دوره مجلس بخوبی کار می کرد لکن موانع زیادی در پیش بوده از زحمات مجلس نتیجه متظره حاصل نمی شد قدری هم مراعات حفظ نظم مجلس بطوری که لازم بود در آن دوره بعمل نمی آمد و جزئیات مطالب را بطوریکه باید مرتب نمیکردند و در مذاکرات و کلا مراعات ترتیب نمیشد انشاءاله تعالی در این دوره این نواقص بطوریکه شایسته است تکمیل و تمام جزئیات مراعات خواهد شد که اوقات مجلس تضييع نشود و امروز از حسن نیت همه امیدواریم که باتحاد کاملی حاضر شویم برای تصحیح کارها و امروز برحسب یک ماده قانون اساسی خواستیم مراعات و عمل نمائیم ازین جهت از حضرتین حجتین آیتین و سایر آقایان که پیشوایان دینند دعوت کردیم تا در حضور ایشان نمایندگان محترم قسم یسار نموده این تکلیف اولی خود را ادا نمایند و چنانچه در خلاصه قرائت شد انتخاب پنج نفر از نمایندگان محل ملاحظه است باین جهت از کمیسیون های ششگانه از هر کمیسیونی یک نفر انتخاب برای رسیدگی بانتخاب آنها و اینک راپورت آن کمیسیون قرائت می شود.

(راپورت کمیسیون درباره نمایندگانی که انتخاب آنها قانونی و یا اینکه درباره آنها از ولایات شکایت بمجلس رسیده بود قرائت شد اولاً حاجی شیخ الرئیس چون اعتبارنامه ندارند قبول نمی شوند و ثانیاً شیخ غلامحسین انتخاب ایشان بقرعه شده و شعبه سیم تصدیق صحت انتخاب ایشان را نمی نماید ثالثاً آقای آقا شیخ ابراهیم زنجانی چون اعتبارنامه ندارند و حیدر میرزا نیز اعتبارنامه ندارد و فاتح الملک و میرزا مرتضی قلیخان و فهیم الملک و میرزا احمد خان شیبانی فخرالملک غفاری که فقط شکایت از ایشان رسیده چون محل اعتنا نیست کمیسیون صحت انتخاب ایشان را تصدیق می نماید و لازم می داند درباره آنها از مجلس اخذ رأی نموده تا در جلسات حاضر شده در اموری که مطرح میشود آراء خودشان را اظهار دارند.

وثوق الدوله - اسامی آنها را بخوانید.
رئیس - راپورت را ثانیاً بخوانید (ذکاءالملک راپورت را ثانیاً قرائت کرد).
رئیس - اسامی آقایانی که در راپورت ذکر شد و کمیسیون رأی مجلس را لازم دانسته خوانده میشود تا رأی مجلس معلوم شود (در این وقت رأی دستی درباره آقا میرزا مرتضی قلیخان و غفاری و شیبانی فهیم الملک گرفته شد).
رئیس - درباره غفاری و شیبانی اکثریت نمی بینم.
وثوق الدوله - درباره غفاری و شیبانی آراء متساویست.
ادیب التجار - درخصوص غفاری گفتند سن ایشان قابل نیست (درخصوص غفاری گفتند سن ایشان قابل نیست (گفته شد در راپورت که اسمی از سن ایشان نشده است).

حسنعلی خان - خیلی باید تشکر کنیم که در اول مجلس می خواهیم خودمان را قانونی کنیم و نکات قانونی را در نظر بگیریم و بنده خیلی خوشوقت می شوم که حکم عمومی باشد بدون ملاحظه آن نکات قانونی را در نظر گرفته معمول و مجری داریم آن اشخاصیکه اعتبارنامه ندارند تکلیفشان معلوم است اما آن اشخاصیکه اعتبارنامه در دست دارند و بواسطه شکایات از آنها در وکالتشان تشکیک شده است مجلس آنها را بوکالت می پذیرد همانطور که مرقوم شده بود خیلی صحیح است بنده عرض میکنم هنوز در مملکت ما، آن اخلاقی را که باید پیدا کنیم یعنی مشروطیت واقعی را بفهمیم نفهمیده ایم افراد مردم هنوز ملتفت نشده اند باین معنی در همه جای دنیا چون عادت کرده اند و سالهاست امتحانات کرده اند می دانند و اجرا داشته اند لذا می دانند که همیشه اقلیت تابع اکثریت است ولی در مملکت ما ممکن نیست ششصد نفر درباره یک نفر رأی بدهند و صد نفر درباره دیگری رأی بدهد آنصورتی که برای خودشان حق تصور می کنند و می خواهند رأی آن ۶۰۰ نفر را متزلزل بنمایند و این را میدانم که در همه جای دنیا این حق ساقط است و هیچ وقت اشخاصی که درباره کسی رأی نمیدهند راضی نیستند با آنکه اقلیت دارند و ممکن است که از طرف این اشخاص همیشه شکایت بیاید پس شکایت آنها را ما نمی توانیم مآخذ قرار بدهیم و اما در باب

مجلس در ساعت نهم برایت جنبه استیفا در دوره سلفه نظر مذاکره است
را ساضه الملک قرائت کرد

رئیس - شیخ لک و آصفیان دارم از فرخ خلق و لک و آصفیان شیخ سید امیرالدوله را
نایب مجلس مقدمش خوانم که در وظیفه همه و بزرگترین بکلیغ از وظایف مجلس است
شیخ سید محمد کبیر در دوره سابقه و امیرالدوله که هم در آن دوره و در حق خود را
مجموعه نمودند و اقلیت حقوق ملت و دولت بکلیغ از این اتفاق آراء صاحب
و لک و آصفیان در دوره سابقه در دوره سابقه این کار را در دوره سابقه
عیش نه بود که با انحراف رئیس از وظایف خود بود و چنانچه در مجلس
و در حق خود را که حضور ندارند از خودشان حاضر میگردانند و این
انتخاب عیش نه در آن دوره که مجلس نوبت کار میکرد کنگه سواد نظر در
از در زمان مجلس نوبت نظر حاضر عیش نه که در آن وقت حفظ نظم مجلس
لازم بود در آن دوره که مجلس نوبت در جزئیات مطالب بطوریکه باید رسیدگی
کند و نکات قانونی را در نظر بگیریم و بنده خیلی خوشوقت می شوم که حکم عمومی
در همه جای دنیا این حق ساقط است و هیچ وقت اشخاصی که درباره کسی رأی
نمیدهند راضی نیستند با آنکه اقلیت دارند و ممکن است که از طرف این اشخاص
همیشه شکایت بیاید پس شکایت آنها را ما نمی توانیم مآخذ قرار بدهیم و اما در باب

۲۹
سید باقر

قرائت نطق میرزا تقی میرزا...
 و در روز...
 بعد از آن...
 در وقت ظهر...
 در وقت عصر...
 در وقت شام...
 در وقت نصف شب...
 در وقت اول صبح...
 در وقت دوم صبح...
 در وقت سوم صبح...
 در وقت چهارم صبح...
 در وقت پنجم صبح...
 در وقت ششم صبح...
 در وقت هفتم صبح...
 در وقت هشتم صبح...
 در وقت نهم صبح...
 در وقت دهم صبح...
 در وقت یازدهم صبح...
 در وقت دوازدهم صبح...
 در وقت یکم عصر...
 در وقت دوم عصر...
 در وقت سوم عصر...
 در وقت چهارم عصر...
 در وقت پنجم عصر...
 در وقت ششم عصر...
 در وقت هفتم عصر...
 در وقت هشتم عصر...
 در وقت نهم عصر...
 در وقت دهم عصر...
 در وقت یازدهم عصر...
 در وقت دوازدهم عصر...
 در وقت یکم شب...
 در وقت دوم شب...
 در وقت سوم شب...
 در وقت چهارم شب...
 در وقت پنجم شب...
 در وقت ششم شب...
 در وقت هفتم شب...
 در وقت هشتم شب...
 در وقت نهم شب...
 در وقت دهم شب...
 در وقت یازدهم شب...
 در وقت دوازدهم شب...

و مأمورین خارجه مقیم ایران بیان داشتند آقای تقی زاده این نطق را به بیاناتی تأیید کردند شاهزاده اسدالله میرزا شرحی تشکر از زحمات و کلا و غیره و کمیسیون فوق العاده و عالی هیئت مدیره اظهار نمودند آقا سیدحسین اردبیلی ذکری از زحمات انجمن سعادت ایرانیان اسلامبول و بعضی از جراید خیرخواه ایران خصوصاً جریده حیل المین کلکته تقریر داشتند ادیب التجار شرحی از تشکر مساعدت های ایرانیان مقیم قفقاز خاصه بادکوبه و اهالی قزوین بیان نمودند وزیر زاده شرحی تشکر از زحمات عموم حامیان آزادی و ترقی خواهان ملت عنوان نمودند و شاهزاده لسان الحکما در تأیید این مقال شرحی منطقی داشتند در سه فقره از تشکرات مذکوره که یکی راجع به حضرات ایات الله آقای خراسانی و آقای مازندرانی و دیگری با آقایان سردار و سالار ملی و سومی به آقایان سپهدار اعظم و سردار اسعد بود از وکلای گرام رأی گرفته و مجلس بر یک یک از لوائح مذکوره متفقاً رأی داد. نیم ساعت از شب گذشته مجلس ختم شد و جلسه آتیه از طرف رئیس بروز پنجشنبه دو ساعت بغروب مانده اعلام شد که حضرت اقدس آقای نایب السلطنه برای ذکر قسم بمجلس تشریف می آورند و پس از ذکر قسم در انتخاب اعضای کمیسیون پنجگانه شروع خواهد شد.

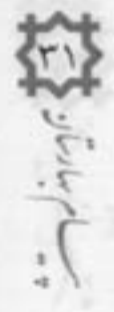
السلطنه رأی گرفته شود بدو معاضدالملک صورت مجلس روز دوشنبه را و دکاه الملک تلگرافات و مکاتب واصله تبریک را قرائت نمودند سپس شروع بتقسیم اوراق برای اخذ رأی در نیابت سلطنت گردید و از ۵۴ ورقه رأی حضرت اشرف آقای عضدالملک بنا بر ۵۱ رأی به نیابت سلطنت انتخاب شدند بعد جناب رئیس فرمودند بایستی شش نفر معین شده بحضور حضرت نایب السلطنه رفته از طرف مجلس نیابت سلطنت حضرت معظمه را ابلاغ دارد تعیین اشخاص از طرف مجلس بجناب رئیس مفوض گردید و آقایان مفصله ذیل را معین فرموده مجلس تصدیق نمود:

آقای حاج سید نصرالله، آقای تقی زاده، آقای صنیع الدوله، آقای مشیرالدوله، آقای ممتازالدوله، آقای وثوق الدوله بعد جناب رئیس شرحی از زحمات آقای نواب که در کمیسیون تصفیه ائانه سلطنتی از بعد از خلع محمدعلی میرزا تاکنون متحمل شده بود بیان فرمود و ضمناً اشعار داشت چون فعلاً که برای اتمام عمل آن کمیسیون وجود آقای نواب لازم است و خودشان بدون اجازه و استحضار مجلس اجازه در مداخله داشتند از مجلس استجازه شد مجلس بودن آقای نواب را در کمیسیون مذکور تصویب فرمود مجلس مقارن غروب ختم شده و جلسه بعد بروز چهارشنبه دو ساعت بغروب مانده اعلام شد.

سند شماره ۵/۱

خلاصه مذاکرات مجلس شورای ملی مورخه روز چهارشنبه دهم ذی القعدة ۱۳۲۷

مجلس یک ساعت و نیم به غروب مانده با حضور پنجاه و دو نفر علناً تشکیل شد صورت جلسه روز قبل را معاضدالملک قرائت نمود بعد رئیس شرحی در خصوص هیئت مأموره از طرف مجلس برای ابلاغ نیابت سلطنت و اظهارات و جوابیه حضرت اقدس نایب السلطنه دامت عظمت که همه دال بر همراهی و مساعدت با اساس مقدس مشروطیت و موفقیت انجام این عهده بزرگ بود بیان نمودند آنگاه شرح مبسوطی تشکر از زحمات آیت الله نجف اشرف و خدمات عموم مجاهدین و احراری که در خارجه و داخله این مدت نسبت با اساس مقدس مشروطیت بجای آورده و از بذل مال و جان دریغ نکرده عنوان نمودند. آقای تقی زاده نطق مفصلی تذکر نسبت بشهدای راه حریت و استقلال مملکت بیان نمودند بعد بترتیب ذیل آقایان مفصله الاسلامی بانشاره رئیس متناوباً شروع بنطق نمودند حاج سید نصرالله نسبت به حضرات آیات الله و حجج اسلام معاضدالملک در تأیید نطق حاج سید نصرالله آقای وثوق الدوله در ذکر غیرت مندان آذربایجان و آقایان سردار و سالار ملی شرحی تقریر داشتند ممتازالدوله در تشکر از زحمات آقایان سپهدار اعظم و سردار اسعد و عموم رؤسای مجاهدین و امرای ایل بختیاری نطق بیان داشتند. میرزا مرتضی قلیخان و میرزا ابراهیم خان در تأیید این نطق شرحی اظهار داشتند وکیل التجار شرحی از زحمات اردوهای که بالفعل در صفحات اردبیل و آستارا و زنجان در تحت ریاست رؤسای خود مشغول خدمت هستند عنوان نمودند. آقای مشیرالدوله شرحی تشکر از هیئت های اروپا و نمایندگان

اسد الله میرزا

اگرچه تشکرات و اظهارات شافیه آقایان محترم جامع و متوجه تمام خدمتگذاران خیرخواهان این اساس سعادت بود لکن بنده طبقه مخصوصی از خادمین وطن را در نظر دارم که ذکر خصوصی آنها را در محضر نمایندگان ملت لازم میدانم البته در خاطر

عموم آقایان همقطاران محترم است بعد از آنکه مرکز سعادت ملت منهدم گردید جمعی از وکلای صدیق و پیشوایان راه حریت دچار مصائب جان فرسا و بلیات جان گذاز شده دسته ای بر سر دار شهادت رفته از قید رقیت رسته و بحیات جاودانی پیوستند. فرقه در غل و زنجیر استبداد با اشد عذاب محبوس و از نجات حیات مایوس هر ساعت منتظر ورود جلادان سفاک و بدرود جان پاک بودند برخی دیگر از توفیقات الهی و مساعدت نوع پرستان از جنگال گرگان جانی در ربوده و به زوایا و اطراف عالم متسواری شدند لکن هر یک حقوقی را که مدیون وطن بوده الحاق با بذل مجاهدات دلیرانه و تقدیم خدمات گرانبها ادا نموده در مرکز آسایش اروپا قلوبشان بحدی مجذوب و متوجه جان بازی برادران وطن خود بوده که پنجه از خوف و خطر عودت نموه با سایر اولاد ایران در مصاف و فداکاری شرکت کرده و خدماتی شایان نمودند جمعی دیگر در بحبوحه استبداد ایام فترت هم مخاطره و اسارت را حقیر شمرده با نهایت شجاعت در اعتلای اساس سعادت و لوای مشروطیت از بذل هیچ مجاهدت و جان بازی فروگذار نکردند و همچنین پس از فتح طهران که تفنگ و شمشیر خدمت خود را انجام داده نوبت ثور و تدبیر رسید جمعی از سرداران ملت و اعظام مملکت و عقلای قوم مجلس عالی و کمیسیون فوق العاده هیئت مدیره تشکیل داده و مهم ترین اقدامات تاریخی را که شایسته قدرشناسی و سپاس گذاری عمومی است انجام داده پادشاه مردودی را خلع و شاهنشاه محجوبیرا بجای او اختیار نمودند برای حرکت شاه مخلوع برات القول [ناخوانا] با نمایندگان دولتین متجانین منعقد نموده و سایر وسایل عزیمت ایشان را فراهم نمودند، نایب السلطنه و هیئت وزرای ترقی خواهی که طرف وثوق و اعتماد عاهدانه انتخاب کرده و در تسکین مملکت پس از انقلاب و جمع آوری اثاثه سلطنت که قسمت عمده آن [ناخوانا] یا بفروش یا سرقت رفته بودند اهمات کافی نمودند بالاخره فداکاریهای وکلا و سایر خدمتگذاران فوق الذکر را و همچنین اقدامات مربوطه از هم مسلمان محترم که از بنده ابصر و اعلم اند تصدیق و همراهی می خواهم عرایض خود را ختم و به ترجمه گفتار یکی از بزرگان اروپا می نمایم.

افتخار ابدی نثارشان باد

آنان که درخور افتخارند
به خادمین وطن این ندا رسید رحمت
که افتخار و شرف تا ابد نثار شما است

معاذالملک

اگرچه زبان این بنده از عرض تشکر نسبت بمقام شایسته قائلین دین مبین که اینمدت در تاسیس اساس مشروطیت و اعلاهی کلمه حق اسلامیت مساعی جمیله و مجاهدات نهاییه مبذول فرموده اند قاصر و عاجز از شرح و بیان است لکن این مختصر را محض تأیید نطق جناب حاج سید نصرالله بعرض وکلای محترم می رسانم. مذتبه بوده بعضی از ملل متنوعه تصور میکردند مذهب اسلام مانع ترقی و جریان اساس تمدن است و مخصوصاً بعضی از کتب منتطبه خارجه را دیدم که در باره ایران مینویسد مانع نشر تمدن در ایران همانا کتاب آسمانی آنهاست در این موقع اقدامات و اهمات حضرت آیات الله آقای خراسانی و آقای مازندرانی مدظلهما بعالمیان ظاهر ساخت که مبنای مذهب اسلام بر تشیید مبانی مشروطیت و تأیید اساس تمدن و معدلت است و در این مدت عوایق دیگری مانع پیشرفت این اساس بوده که هر وجدانی احساس می کند پس به تشکرات صمیمانه خود از آن ذوات مقدسه که رفع این اوهام متصوره را از اذهان ملل عالم نمودند معروض داشته و در خاتمه کلام خود عرض میکنم زنده باد آیتالله خراسانی پاینده باد حجه الاسلام مازندرانی.

تشکرنامه مجلس (از محمد حاج سید نصرالله)

مجلس شورای ملی که نماینده قاطبه اهالی ایران است از پیشوایان دین مبین آیات الله فی الارضین مرحوم حاج میرزا حسین طهرانی قدس الله روحه الشریف و آقای ملامحمدکاظم خراسانی و آقای شیخ عبدالله مازندرانی متع الله المسلمین بطول بقائهما در اعلاء کلمه حق مشروطه که مستلزم احیاء سنن اسلام و بقاء مملکت است و نیز در

معاذالملک

اگرچه زبان این بنده از عرض تشکر نسبت بمقام شایسته قائلین دین مبین که اینمدت در تاسیس اساس مشروطیت و اعلاهی کلمه حق اسلامیت مساعی جمیله و مجاهدات نهاییه مبذول فرموده اند قاصر و عاجز از شرح و بیان است لکن این مختصر را محض تأیید نطق جناب حاج سید نصرالله بعرض وکلای محترم می رسانم. مذتبه بوده بعضی از ملل متنوعه تصور میکردند مذهب اسلام مانع ترقی و جریان اساس تمدن است و مخصوصاً بعضی از کتب منتطبه خارجه را دیدم که در باره ایران مینویسد مانع نشر تمدن در ایران همانا کتاب آسمانی آنهاست در این موقع اقدامات و اهمات حضرت آیات الله آقای خراسانی و آقای مازندرانی مدظلهما بعالمیان ظاهر ساخت که مبنای مذهب اسلام بر تشیید مبانی مشروطیت و تأیید اساس تمدن و معدلت است و در این مدت عوایق دیگری مانع پیشرفت این اساس بوده که هر وجدانی احساس می کند پس به تشکرات صمیمانه خود از آن ذوات مقدسه که رفع این اوهام متصوره را از اذهان ملل عالم نمودند معروض داشته و در خاتمه کلام خود عرض میکنم زنده باد آیتالله خراسانی پاینده باد حجه الاسلام مازندرانی.

مساعی جمیله که در رفع شبهات مترصد و مفسرین بر اسلام و قطع اساس ظلم و جور که ایران و ایرانیانرا فرا گرفته بود مبذول فرمودند تشکرات صمیمی خود را بنام ملت ایران تقدیم مینمایم و دوام نعمت وجود مسعود آن دو بزرگوار و تأییدات آنانرا با کمال تضرع از درگاه خدای متعال مسئلت مینمایم.

آقای وثوق الدوله

امروز که بحمد... و حسن توفیقه مجلس شورای ملی درهای سعادت را بر روی امال ایرانیان گشوده و وکلای محترم به وظیفه قدرشناسی و حق گذاری نسبت به اشخاصی که در راه مقاصد ملیه جانبازی و فداکاری کرده اند عطف نظر می فرمایند خدمت ها و فداکاری های اهالی آذربایجان و غیرتمندان تبریز خصوصاً جنابان ستارخان سردار ملی و باقر خان سالار ملی و اعضای انجمن ایالتی با جلوه هرچه تمامتر در پیشگاه نظر قدر شناس مجلس شورای ملی که آئینه افکار ملت است مجسم و مرتب می شود. نه تنها بر حسب ترتیب طبیعی تاریخی نامهای نامی آن یکه تازان میدان سعادت مقدمه فهرست عظمت و عنوان کتاب استقلال ایران است بلکه اگر درسته آید و مصائبی که این آزادمردان در مدت یک سال محصوریت با آن ثبات قدم و صبر جمیل مماشات فرمودند تامل شود مقام عالی آنها برحسب تقدم ذاتی و رتبی نیز در مرکز دائره مجد و شرف و در رأس مخروط تعالی و افتخار برجسته و روشن می نماید.

بنده در تواریخ عالم این واقعه عبرت انگیز را کمتر دیده ام که مصائب و بلایی با این احاطه و استیلا برای امتحان جماعتی بی گناه توفای کند و مالکین امور و صاحبان حکم که خود را مأمور آسایش و راحت عمومی می خواندند قوای مجتمعه مملکت را از اصقاع بلد و اقطاع بعیده جمع کرده برای سوزاندن خرمن هستی یک جماعت مظلوم

و باین قدر قناعت نکرده برای اضمحلال و اعدام آنان از دزدان و راهزنان و حرامیان و غارتگران نیز استفاده کنند زنجیرهای حیا و مروّت را از دست و پای [ناخوانا] و حیوانات درنده بردارند قرق های رحم و حیات انسانی را بشکنند گرگان آدمی صفت را (با فتراس) و دافع الهی دعوت نمایند و شهوت آنان را به خون بی گناهان تحریک کنند و بالجمله ضروریات حیات و معاش را نیز از آن بی چارگان منع نمایند اما با مجرم این همه مصائب و تضییقات آن دیوانگان معشوق وطن و آن عاشقان معنی شرف و افتخار این خارهای مغیلان را مانع زیارت کعبه مقصود ندانسته رفته با ناخن و دندان [ناخوانا] تا نام خود را با خون پاکیزه شهدای وطن در کتیبه [ناخوانا] و صلابت ایران بزرگ ثبت نمایند.

بهترین شکر نعمت و گرامی ترین مزد خدمت این آزادمردان این است که اگر رنج بردند و تعب کشیدند و یک سال تمام هر بامداد باران های آهن و آتش و دشمنان انسانیت را با چهره گشاده استقبال کردند و اجساد طیب و طاهر [ناخوانا] خود از صدمه قحط و [ناخوانا] یا از آتش ظلم و عدوان در خاک و خون مشاهده کردند امروز به مبارکی و میمنت تیر مقصود را از افق مملکت طالع و دشمنان دیروزی ایران را از خاک پاک وطن آواره یا از نعمت هستی بی بهره بینند.

یک تسلی دیگر یا عطیه گرانبهاتر برای آنها این است که امروز که مجلس شورای ملی به نیروی همت و مجاهدت آنها در کرسی عظمت و جلالت خود متمکن شده و ندای قدرشناسی ملت ایران را به گوش عالمیان می رساند به اتفاق تمام اعضا هم زبان و هم آواز از مساعی و اهتمامات آن غیرت مندان تشکر نموده رضامندی عموم ملت ایران را از آن نفوس گرامی که مایه شرف و افتخار ایرانند اعلان می نماید.

بنده در خاتمه عرایض خود بمجلس پیشنهاد می نمایم که اگر حسیات عموم و کلای محترم در مراتب معروضه با بنده موافقی است سیاستنامه که به عرض میرسانم متفقا رأی بدهند از طرف مجلس ملی جنابان سردار ملی و سالار ملی فرستاد شود. مجلس شورای ملی جانبازی ها و فداکاری های جنابان ستارخان سردار ملی و باقرخان سالار ملی و سایر غیرتمندان تبریز را نخستین علت آزادی و خلاصی ملت ایران از قید اسارت و رقت ارباب ظلم و عدوان می داند و از مصائب و شدایدی که آن فرزندان غیور وطن و سایر اهالی غیرتمند آذربایجان برای تحصیل سعادت ابدی و نیکبختی ایران تحمل کرده اند، تشکرات صمیمی عموم ملت ایران را تقدیم می نماید.

۱۳۲۷

بسم الله الرحمن الرحیم
ایستاد محترم شورای عالی
مجلس شورای ملی
با عرض احترام عرض می کنم که بدین روزنامه با کمال
توجه و احتیاط خوانده و در آنجا که در حق ملت ایران
کلمه حق شناسی و قدر دانند که در چشمه باغ فرخنده
باری آری است با ارجحیت خطبه ایست که از آن در حق ملت ایران
نظر عین قاصد طیبی می فرماید که حسیات ملی این ملت بزرگ را
قدرت سرقت ایمن تا اندازه که تصور این مرتع است ادراک نمود
و هیبت های کبریا هم که در خارج مملکت هستند و حسیات ملی
تصور فرمایند که با کمال احترام و قدر دانند که در روزگار ما
کرمه بشیم خصوصاً در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
ایران را بر می دارند و در آنجا که در آنجا که در آنجا که
و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که

مشیرالدوله

جلسه امروزی مجلس شورای ملی معنی اخلاقی مخصوص در بردارد چه که در این روز نمایندگان ملت مظهر حسیات حق شناس و قدردانی یک ملت ایرانند که بعد از طی بحران متمادی عهد تجدد خود را شروع می کند. حس حق شناسی و قدردانی که در سرچشمه بی غل و غش قلب پاک و وجدان (ضمیر صافی) جاری و ساری است یکی از حسیات تجیه انسانی است که آزاد از هر تعلقی و مطلق از هر قیدی است نظر بدین قاعده طبیعی در اینموقع که حسیات ملی ایران نسبت بذوی الحقوق وطن اظهار و وظیفه قدرشناسی ملت ایران تا اندازه که مقتضی این موقع است ادا میشود بر ما فرض است که اشخاص و هیئت های دیگر را هم که در خارج مملکت ما هستند و احساسات نوع پرستی خودشان را نسبت بما کاملاً بمنصه ظهور رسانیده اند بخاطر آورده وظیفه سیاس گذاری و قدردانی خودمان را درباره آنها نیز ادا کرده باشیم مقصود بنده از اشاره مذکوره بزرگان و هیئت های محترمه اروپایی هستند که با مقاصد ملی ایرانیان همراهی و از بذل مساعدت های مجدذانه خودشان هر هیچ مورد دریغ نفرموده اند و بمصداق گفته حکیمانه شاعر بزرگ، زمانیکه عضو ایرانی (بنی آدم) دچار دردها و مصائب بوده آنان از محنت ما، بی غم و آلم نبوده سهل است همدردی خودشان را بطور شایان کاملاً اظهار داشته اند.

همچنین بر ما فرض است که نسبت به نمایندگان محترم دول متحابه و مأمورین خارجه که با اقدامات نوع پرستانه خودشان چه در طهران و چه در ولایات جان خیرخواهان وطن را محفوظ داشته وظیفه حق شناسی خود را بجای آوریم این است که با کمال افتخار و شرف باین مجلس عالی که مظهر قوای فکریه و اخلاقیه وطن ماست پیشنهاد می کنم در صورتیکه، با بنده هم عقیده باشند مترجم احساسات ملی گشته مراتب سیاس گذاری و قدرشناسی خود را نسبت بنمایندگان و مأمورین محترم

سند شماره ۵/۴
ایستاد محترم شورای عالی
مجلس شورای ملی
با عرض احترام عرض می کنم که بدین روزنامه با کمال
توجه و احتیاط خوانده و در آنجا که در حق ملت ایران
کلمه حق شناسی و قدر دانند که در چشمه باغ فرخنده
باری آری است با ارجحیت خطبه ایست که از آن در حق ملت ایران
نظر عین قاصد طیبی می فرماید که حسیات ملی این ملت بزرگ را
قدرت سرقت ایمن تا اندازه که تصور این مرتع است ادراک نمود
و هیبت های کبریا هم که در خارج مملکت هستند و حسیات ملی
تصور فرمایند که با کمال احترام و قدر دانند که در روزگار ما
کرمه بشیم خصوصاً در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
ایران را بر می دارند و در آنجا که در آنجا که در آنجا که
و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که
و در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که در آنجا که

بر چند بر عهدت خود در داد و ستد...
در قیام بقیه کار و جبران خدمت...
توجه به رعایت حقوق و...
مستحقان را...
کاملاً رعایت...
این امر در مواردی...
در مقام...
و در این...
و علی...
باید...
و جهت...
پس هیچ...
متمکن...
بنویس...
نسبت...
و افراد...
و برای...
اخیره...
از خراسانی...
پاک خود...
آنها...
و در...
با احتمال...
شرح...
صرف...
و جوانان...
جسدهای...
مطلقه...
ایران...
حقوق...
رادمردان...
بنابراین...
معروضه...
متفقاً...
ابلاغ...
صورت...
مجلس...
و کلاً...
نایب...
(قسم...)
از خداوند...
چجوه...
انجام...
(در این...)
شد

خارجه و بزرگان و هیئت‌های محترمه اروپایی بمنصه ظهور برسانند.
زنده باد مجتبین انسانیت
پابنده باد نوع پرستی

اقای ممتازالدوله

هر چند برای سعادت‌مندی که در راه حریت و آزادی مملکت بذل مساعی نموده وطن عزیز خود را از قید رقیت ظالمان و جباران خلاصی بخشیده و خس و خار وجود اعوان ظلم و جور را از پیش پای ترقی و سعادت ملت برداشته از هیچ تشریفی گرانبهارتر و هیچ تشویقی لایق‌تر از همان مقصود گرامی که مطلوب بالذات آنان بوده و در طلب آن رنجها برده و جانبازی‌ها کرده اند مقصود نیست و همان خط نورانی که دست تقدیر در عنوان اسامی و ترجمه احوال این آزادمردان بر صفحه واقع رسم می‌کند پایه شرف و افتخار آنانرا بر آن کرسی عالی که مقام انصار حریت است استوار می‌دارد. ولی این مسئله نیز مسلم است که مملکتی که در دامان تربیت خود این قبیل فرزندان نامی را پروریده است باید بوجود آنها افتخار کند. و ملتی که در میان افراد خود این سرهای بلند و گردنهای افراخته را با یک حفظ و شعف بیان ناشدنی تماشا می‌کند باید رفتار مردانه و کردار غیرتمندانه این برادران ریشه خود را وجهه نظر قدرشناسی و حقگذاری قرار دهد.

پس هیچ شایسته‌تر از آن نیست امروز که نمایندگان ملت در مقام رسمی خود متمکن شده و نظیر مظهریت تام ملتی اراده فرموده‌اند که شکرانه ملت را نسبت بنویسند و حامیان حریت ایران به تقدیم رسانند. حق تشکر و سپاس ملت را نسبت بحضرت سپهدار اعظم و رؤسا و افراد مجاهدین و حضرت سردار اسعد و امراء و افراد ایل جلیل بختیاری چنانکه مقتضی مقام و در خور مساعی آنهاست ادا نمایند. و برای تجلی و تجسم مجاهدات و فداکاری‌های این دو وجود محترم تاریخ وقایع اخیره ایران را در نظر آورده مخصوصاً "تامل فرمایند در کار حضرت سپهدار اعظم بعد از خراسانی که به امال ملت حرکت بجانب تبریز را با اردوی استبداد بهانه اجزای نیات پاک خود قرار نمی‌داد و بعد از آنکه خیل ارباب [ناخوانا] با خیالات خود مساعد ندید از آنها کناره نمی‌جست و در خانه خود منتهض فرصت و منتظر دعوت احرار می‌نقست و در موقع دعوت آنانرا اجابت نمی‌کرد و بالاخره پیشرو مجاهدین و احرار نمی‌شد و با احتمال ظفر استقبال هزارگونه خطر نمی‌کرد با لشکر حضرت سردار اسعد وقتی که شرح اسارت وطن و استغاثه مظلومین ایران را در میان پاریس شنید لذت و شمع صرف نظر نمی‌کرد و بسرعت برق و باد با ایرانیان نمی‌شتاف و برادران و بنی اعیان و جوانان غائله و قبيله خود را بمبارزات اشقیا و جهاد فی سبیل الله سوق نمی‌داد و جسدهای پاک آنها را در خون نمی‌دید امروز هیئت نمایندگان کلیت که مظهر حاکمیت مطلقه ملیه هستند با این سهولت در این دارالعاله جوس نمی‌کردند پس هر قدر ملت ایران بزیان نمایندگان خود این دو وجود بزرگ را بیشتر ستایش کند قدرشناسی و حقگذاری خود را بعالمیان بیشتر اثبات نموده و فرزندان ایران را بتاسی اعظم این رادمردان بیشتر تشویق کرده است.

بنابراین این بنده بمجلس پیشنهاد می‌نمایم که کل وکلای محترم در مراتب معروضه با بنده هم عقیده هستند تشکرنامه که نوشته شده است و بعرض می‌رسد متفقاً رأی بدهند که بحضرت سپهدار اعظم و حضرت سردار اسعد از طرف مجلس ابلاغ شود.

صورت مذاکرات یوم پنجشنبه یازدهم ذی‌القعدة سنه ۱۳۲۷
مجلس یک ساعت و نیم قبل از غروب در اطاق بزرگ منعقد شد در حالتی که وکلا به دو صف ایستاده بودند و روبروی وکلا آقایان علما ایستاده بودند در این موقع نایب السلطنه وارد شدند و در مرکز علمای اعلام تشریف بردند و قرآنی را برداشته (قسم خوردند) بعد از قرائت قسم‌نامه و قسم یاد کرده همان را امضا کردند و فرمودند از خداوند متعال توفیق می‌خواهم که بتفضل او و نظیر مرحمت و همراهی حضرت چجوه عجل‌اله فرجه و مساعدت شماها بطوریکه شایسته است در حفظ حقوق ملت و انجام وظیفه خود سعی باشم.
(در این وقت مجلس ختم شد و در اطاق آئینه سه ربع قبل از غروب مجلس منعقد شد)

۳۴
سند شماره ۵/۵

